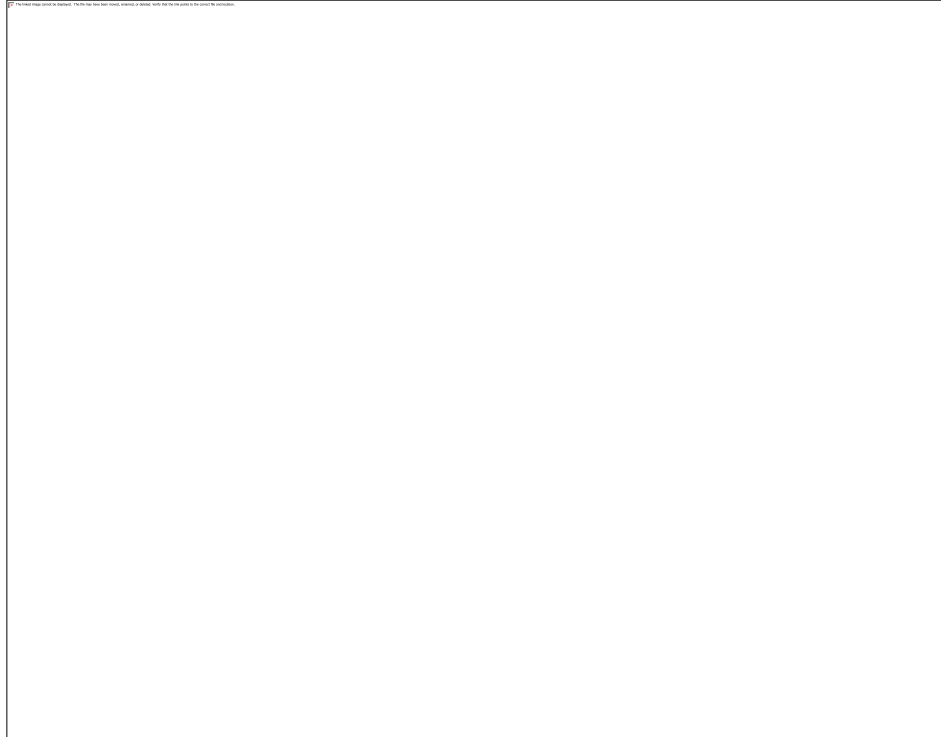

IQ یعنی چه؟

عبارت ساده ای مانند «هوش» را همه ما به کار می بریم اما همین عبارت در روانشناسی پیچیدگی های زیادی دارد. امروزه با گسترش بحث های روانشناسی در رسانه ها، اصطلاحات و عبارات زیادی از روانشناسی وارد فرهنگ عامه و گفتگوهای روزانه شده است اما نکته ای که در این بین وجود دارد، این است که این اصطلاحات گاهی اوقات چندان دقیق و در معنای درست و اصولی آن مورد استفاده قرار نمی گیرد. «هوش» عبارتی است که بسیاری از ما تصور می کنیم دیدی دقیق و درست درباره آن داریم اما بد نیست بدانید به رغم تصور بسیاری از ما هنوز هم تعریف مشخص و واحدی از هوش در روانشناسی وجود ندارد و در بسیاری از مواقع زمانی که صحبت از بهره هوشی می شود در واقع منظور نمره به دست آمده توسط فرد در آزمونی مشخص است. البته در زمان صحبت از بهره هوشی افراد در غالب اوقات از عبارت IQ استفاده می شود. راستی IQ به چه معناست؟

IQ یعنی چه؟

بسیاری از ما ممکن است در صحبت های روزانه خود از اصطلاح IQ استفاده کنیم، بدون آن که از معنای دقیق آن اطلاعی داشته باشیم IQ. مخفف عبارت Intelligence Quantity است و معنای آن بهره هوشی است. روانشناسان برای محاسبه بهره هوشی از فرمولی ساده استفاده می کنند. در این فرمول سن ذهنی فرد بر سن زمانی او تقسیم و سپس در عدد ۱۰۰ ضرب می شود. اگر بخواهیم کمی این فرمول را ساده تر کنیم بگوییم، اگر توانایی ذهنی فردی کاملاً برابر با توانایی باشد که همسالان او در آن محدوده سنی دارند، بهره هوشی او مساوی با عدد ۱۰۰ خواهد بود.

البته کمی بالا یا پایین تر بودن از عدد ۱۰۰ نشانه دهنده هوش بالاتر یا پایین تر نمی تواند محسوب شود و متخصصان درباره تفسیر عدد به دست آمده با احتیاط زیادی عمل می کنند. در واقع به صورت معمول حد فاصل نمرات ۹۰ تا ۱۰۹ را به عنوان هوش متوسط در نظر می گیرند. البته روانشناسان برای این موضوع دلایلی دارند.

در پیچیدگی تفسیر IQ همین بس...

روانشناسان می گویند هر آزمونی دارای مقداری خطاست. این بدان معناست که به رغم دقیق بودن و اعتبار بالای یک آزمون باز هم ممکن است نتیجه به دست آمده صددرصد درست نباشد. به همین دلیل در زمان تفسیر نتایج لازم است کمی احتیاط کنیم و بفرض اگر نمره به دست آمده ۹۲ بود سریع نگران توانایی ذهنی کودک نشویم چرا که ممکن است خطای آزمون باعث پایین آمدن چند نمره ای شده باشد.

درست است متخصصان همه تلاش خود را می کنند تا سوالات آزمون های هوش شامل مواردی باشد که تحت تاثیر آلودگی نباشد، در عمل همیشه درصدی از سوالات در آزمون های هوش وجود دارند که می توانند پاسخ درست آنها آموخته شوند. این نکته از آن رو اهمیت دارد که امروزه و با دسترسی آسان به سوالات آزمون های هوش توسط افراد، نتایج به دست آمده می تواند تا حدی محل بحث قرار بگیرد.

هر آزمونی با توجه به کشوری که در آن تولید شده است، تا حدی تحت تاثیر فرهنگ آن کشور است. البته این تاثیرات چندان قوی نیست، به هر صورت می تواند روی نتایج آزمون تا حد کمی اثرگذار باشد. به رغم همه انتقاداتی که بصورت تخصصی به آزمون های هوش وارد است، هنوز برخی آزمون های هوش مانند استنفورد - بینه یا وکسلر ابزاری کارآمد برای سنجش میزان بهره هوشی افراد اسیت.

اما شاید بهتر باشد درباره نتایج آزمون های هوش باز هم احتیاط خود را کنار نگذاریم چرا که مطالعات نشان داده است آزمون های سنجش هوش فقط بخشی از توانایی افراد را می توانند ارزیابی کنند.

کدام هوش سنجیده می شود؟

نکته مهم این است که آزمون های سنجش هوش همه جنبه های هوش و البته همه انواع هوش را نمی توانند مورد سنجش قرار دهند. به عنوان مثال اگر نظریه گاردنر را درباره هوش های چندگانه در نظر بگیریم، هیچ کدام از آزمون های رایج نمی توانند همه انواع هوش های مطرح شده را تحت پوشش قرار دهند. از سویی امروزه در روانشناسی انواع مختلف هوش مطرح است؛ به عنوان مثال هوش هیجانی، هوش اجتماعی یا هوش اخلاقی. هر کدام از این انواع هوش آزمون های مختص خود را دارند و نمرات هر کدام از این آزمون ها مقیاس مختص خود را دارند. یکی دیگر از مواردیکه توسط آزمون های هوش نمی توانند به درستی مورد ارزیابی قرار بگیرند و البته در همه این سال ها محل مناقشه بوده اند، خلاقیت است. این مسئله از آن رو اهمیت دارد که بررسی ها نشان می دهد خلاقیت و هوش با هم همبستگی مثبت دارند اما تلاش برای ارزیابی خلاقیت توسط آزمون ها تاکنون نتیجه مطلوبی به دنبال نداشته است.

آیا باهوش بودن اهمیت زیادی دارد؟

شاید نکته ای که در روانشناسی این روزها اهمیت بیشتری دارد این است که بالا بودن نمره آزمون یک نفر در آزمون های هوشی معیار محکم و دقیقی برای موفقیت فرد یا ارزشگذاری های رایج محسوب نمی شود. در روانشناسی انواع هوش در کنار همدیگر معنا می یابند. بد نیست بدانید برعکس هوش ذهنی که اثر ژنتیکی و زیستی در آن قوی است، درباره دیگر انواع هوش، غالب روانشناسان معتقدند محیط می تواند اثری قوی تر داشته باشد. به عنوان مثال امروزه اثبات شده است اتخاذ روش های فرزندپروری مشخص می تواند باعث رشد هوش هیجانی در کودکان شود.

یک نکته

امروزه کنجکاوی برخی والدین برای دانستن توانایی های فرزندشان باعث شده است برخی افراد که توانایی و صلاحیت چندانی در اجرای آزمون های هوش ندارند، به سراغ این کار بروند و با گرفتن پول این آزمون ها را اجرا کنند. توجه داشته باشید موارد استفاده از این آزمون ها محدود است و استفاده برای همه افراد و به صورت دوره ای به هیچ عنوان کاری تخصصی محسوب نمی شود.

متخصصان فقط در مواردی مشخص افراد را برای سنجش بهره هوشی به افراد دارای صلاحیت ارجاع می دهند. فراموش نکنید اجرای آزمون های هوش شرایط خاص خود را دارد و فقط افراد آموزش دیده و مجرب توانایی اجرای آن را به درستی دارند.